

विवेश तानृषीन् सर्वान् लोकानां हितकाम्यया । ततः प्रवर्त्तिता सम्यक् तपोविद्भिर्दिजातिभिः ।

शब्दे चार्थे च हेतौ च एषा प्रथमसर्गजा । आदावेव हि तच्छास्त्रमोङ्कारस्वरपूजितं ।

ऋषिभिः श्रावितं तत्र यत्र कारुणिको ह्यसौ । ततः प्रसन्नो भगवाननिर्दिष्टशरीरगः ।

ऋषीनुवाच तान् सर्वानदृश्यः पुरुषोत्तमः । कृतं शतसहस्रं हि श्लोकानामिदमुत्तमं ।

लोकतन्त्रस्य कृत्स्नस्य यस्माद्धर्माः प्रवर्त्तन्ते । प्रवृत्तौ च निवृत्तौ च यस्मादेतद्भविव्यति ।

यजुर्ऋक्सामभिर्जुष्टमथर्वाङ्गिरसैस्तथा । यथा प्रमाणं हि मया कृतो ब्रह्मप्रसादतः ।

रुद्रश्च क्रोधजो विप्रा यूयं प्रकृतयस्तथा । सूर्याचन्द्रमसौ वायुर्भूमिरापोऽग्निरेव च ।

सर्वे च नक्षत्रगणा यच्च भूताभिश्चन्दितं । अधिकारेषु वर्त्तन्ते यथा खं ब्रह्मवादिनः ।

सर्वे प्रमाणं हि यथा तथा तच्छास्त्रमुत्तमं । भविष्यति प्रमाणं वै एतन्मदनुशासनं ।

तस्मात् प्रवक्ष्यते धर्मान्मनुः स्वायम्भुवः स्वयं । उशना वृहस्पतिश्चैव यदोत्पन्नौ भविष्यतः ।

तदा प्रवक्ष्यतः शास्त्रं युष्मन्मतिभिरुद्धृतं । स्वायम्भुवेषु धर्मेषु शास्त्रे चोशनसे कृते ।

वृहस्पतिमते चैव लोकेषु प्रतिचारिते । युष्मत्कृतमिदं शास्त्रं प्रजापालो वसुस्ततः ।

वृहस्पतिसकाशाद्वै प्राप्स्यते द्विजसत्तमाः । स हि सद्भावितो राजा मङ्गलश्च भविष्यति ।

तेन शास्त्रेण लोकेषु क्रियाः सर्वाः करिष्यति । एतद्धि युष्मच्छास्त्राणां शास्त्रमुत्तमसंज्ञितं ।

एतदर्थे च धर्म्यश्च रहस्यश्चैतदुत्तमं । अस्य प्रवर्त्तनाच्चैव प्रजावन्तो भविष्यथ ।

स च राजा श्रिया युक्तो भविष्यति महान् वसुः । संस्थिते तु नृपे तस्मिन् शास्त्रमेतत् सनातनं ।

अन्तर्द्धास्यति तत् सर्वमेतद् कथितं मया । एतावदुक्ता वचनमदृश्यः पुरुषोत्तमः ।

विमृज्य तानृषीन् सर्वान् कामपि प्रसृतो दिशं । ततस्ते लोकपितरः सर्वलोकार्थचिन्तकाः ।

प्रावर्त्तयन्त तच्छास्त्रं धर्म्योनिं सनातनं । उत्पन्नेऽङ्गिरसे चैव युगे प्रथमकल्पिते ।

साङ्गोपनिषदं शास्त्रं स्थापयित्वा वृहस्पतौ । जग्मुर्यथेप्सितं देशं तपसे कृतनिश्चयाः ।

धारणाः सर्वलोकाणां सर्वधर्मप्रवर्त्तकाः ।

इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि मोक्षधर्मपर्वणि नारायणीये सप्तत्रिंशदधिकत्रिंशतोऽध्यायः ॥ ३२७ ॥

॥ भीष्म उवाच ॥ ततोऽतीते महाकल्पे उत्पन्नेऽङ्गिरसः सुते । बभूवुर्निवृता देवा जाते देवपुरोहिते ।

वृहद्ब्रह्म महचेति शब्दाः पर्यायवाचकाः । एभिः समन्वितो राजन् गुणैर्विद्वान् वृहस्पतिः ।

तस्य शिष्यो बभूवाग्यो राजोपरिचरो वसुः । अधोतवांस्तदा शास्त्रं सम्यक् चित्रशिखण्डिजं ।

स राजा भावितः पूर्वं दैवने विधिना वसुः । पालयामास पृथिवीं दिवमाखण्डलो यथा ।

तस्य यज्ञो महानासीदश्वमेधो महात्मनः । वृहस्पतिरुपाध्यायस्तत्र होता बभूव ह ।

प्रजापतिसुताश्चात्र सदस्याश्चाभवंस्तयः । एकतश्च द्वितश्चैव त्रितश्चैव महर्षयः ।

धनुषाख्याऽथ रैभ्यश्च अर्वावसुपरावसु । ऋषिर्मेधातिथिश्चैव ताण्ड्यश्चैव महानृषिः ।

ऋषिः शान्तिर्महाभागस्तथावेदशिराश्च यः । ऋषिश्रेष्ठश्च कपिलः शालिहोत्रपिता स्मृतः ।